

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA

Prva slovenska založba

CELJE - LJUBLJANA

IGNACIJ VOJE: OD OSMANOV DO CELJANOV

Odlomek iz knjige

Za prijazno in enostavno napisanimi zgodovinskimi črticami dejansko stoji zgodovina balkanskega vrtiljaka nasprotujočih si strasti in sil. Tako se v strašljivih pa tudi hudomušnih »turških« povedkah, ki so jih kot ustno izročilo zapisali predvsem v 19. in prvi polovici 20. stoletja kot obliko namenske literature ljudskega slovstva, zrcali tristoletna zgodovina nenehnega ogrožanja slovenskega ozemlja s strani osmanskih napadalcev. To ni ostalo brez posledic. Podoba »Turkov« je bila v očeh Slovencev v preteklih stoletjih praviloma negativna, svet v katerega so spadali, to je Balkan, pa vse do sodobnega časa ni veljal za nič drugačnega od tistega, ki ga je v svojem delu opisal Benedikt Kuripečič leta 1530: kristjanom je bil osmanski svet tuj, neprivačen in neprijazen.

V zgodbi, na primer o romanjih celjskih grofov, prav tako lahko sledimo stiku s sedanostjo. Zadnji celjski knez Ulrik II., ki je nesrečno končal svoje življenje v Beogradu, je bil poročen s Kantakuzino Katarino Branković. V tej dolgoletni poroki so se zrcalile politične in teritorialne aspiracije tako poslednjih Celjanov do balkanskega jugovzhoda kot tudi enake aspiracije srbskega despota do balkanskega zahoda. Želje po varnosti vladarske oblasti in posesti na jugu in vzhodu pa je poskušal uresničiti srbski despot, s tem da je svojo drugo hčer poročil s turškim sultanom. Kantakuzina Katarina Branković, hči srbskega despota, krvno povezana z bizantinskim cesarskim dvorom, žena zadnjega pomembnega Celjana, ki je imel posest in vpliv na Hrvaškem in na Ogrskem ter svakinja turškega sultana, je delovala od Furlanije do Makedonije. In kako po več kot petsto letih preseva skozi zgodovinsko naslojenost časa njeno ime in njen pomen vse do danes? Gotovo je simbolno pomenljivo, da je pred nekaj leti dobila ime po njej splošna pravoslavna gimnazija v Zagrebu. Itd. Itd. Za vsako v tej knjigi napisani zgodbi tako stoji veliko zgodovinskega in duhovnega dogajanja. Njuno valovanje pa preseva v današnji čas. Za nekatere opazovalce, radovedneže in preučevalce zgodovine predstavlja to zgolj kulturno dediščino naše preteklosti, nekaterim drugim ponuja to del osmislitve njihove identitete, za vse pa je to del sicer ne enako dojetega zgodovinskega spomina, na katerem počiva sedanost.

Zgodbe, ki jih beremo v tej knjigi, govorijo neposredno ali posredno o svetu, ki je bil zapleten in razdeljen. Meje, ki so nastale ne samo na ozemljih ampak tudi v glavah, so oblikovale stereotipe in predsodke. Ti so počivali na realnih osnovah in na izmišljenih podobah, ki so jih ustvarili drug o drugem ljudje, ki so se medsebojno spopadali pod različnimi vojaškimi prapori. Ločnice, ki so bile postavljene na Balkanu globoko v preteklosti in so bile v zgodovini nenehno vzdrževane, so se ohranile v njegovem središču kot stikajoče se tektonske plošče – kot nenehno živo vojno-politično potresno območje. Rimski, bizantinski, osmanski in habsburški imperij, prevladujoče sile na tem jugovzhodnem delu Evrope v zadnjih dva tisoč letih, so prostor, oziroma večji del tega prostora, geopolitično povezovali in združevali v njihovih stoletja dolgih oblastnih obdobjih. Vendar se je z usihanjem njihove moči in z njihovim dokončnim propadom vedno znova pokazalo in vedno znova še močnejše potrdilo dejstvo, vse bolj približujoč se moderni dobi 20. stoletja, da je ta svet nepomirljivo razdeljen. Različno delujoči politični, oblastni, vojaški, upravni sistemi, različne vloge Cerkev in različne verske prakse, različni običaji in navade pri razumevanju in organiziranju vsakdanjega življenja skupnosti in posameznika ter različni izrazi visoke in ljudske kulture, vse to je pripeljalo do različnih načinov mišljenja in različnih duhovnih usmerjenosti med izoblikovanimi etničnimi in nacionalnimi skupnostmi. Tudi 20. stoletje, v katerem sta na ruševinah dveh svetovnih vojn nastali dve različni idejno in ideološko zasnovani državi, ki sta povezovali z različno zgodovinsko izkušnjo zaznamovane narode, ni premostilo v preteklosti nakopičenih razlik. Celo več. V zadnjem desetletju prejšnjega stoletja, ko je razpadel sovjetski imperij, je Jugoslavija kot edina država v Evropi razpadla na več manjših držav s strahovitim vojno-političnim pokom, ki se je razrasel v večletno vojno oziroma v več vojn. Vse kar se je zatrevalo po megafonih politične enoumnosti v prejšnji državi, je bilo z vojnami ob koncu stoletja povsem zanikano. Pokazalo se je, da smo dejansko živeli v obliki predmoderne države, ki je z nasilnim razpadom samo potrdila nepomirljivost in razdeljenost tega prostora. Stičišče zgodovinskih tektonskih plošč v središču Balkana ostaja danes še naprej potresno živo in negotovo, problemi, ki sevajo iz preteklosti v sedanost, pa večinoma nerešeni. Vendar je prostor geopolitično nekako izoliran in »obkoljen« s članicami skupnosti Evropske unije, ki so sprejele pravila, s katerimi naj bi moderne države odpravile možnosti za notranje ali medsebojne vojne. Nemirni Balkan, če si sposodimo naslov ene od knjig, ki jih je napisal Ignacij Voje, je prostorsko torej zožen na njegovo središčno jedro. Ali bo iz preteklosti sevajoča zgodovinska bremena, ki se izražajo stvarno in simbolno, ta s čustvi nabiti prostor znal pregnesti v konstruktivno razumno spoznanje in optimistično zavezo za mirno skupno prihodnost, pa ni gotovo.

(Iz spremne besede dr. Vaska Simonitija)